

„Híd szeretnék lenni múlt és jelen között...”

Látogatás Janzer Frigyes szobrászművész műtermében

Janzer Frigyes Munkácsy-díjas, érdemes művész a magyar figurális szobrászat kiemelkedő alkotója, akinek életművét érzékeny szemléletgazdagság jellemzi. Igazi köztéri szobrász, sokirányú anyaghasználatával. Kiváló portrészobrász, igen jelentős kisplasztikai, éremművészeti munkássága is. A művész így vall magáról: „Híd szeretnék lenni a múlt és a jelen között. A művészetben kell egy folyamatosság, egymásra épülés. Ezt akarom életben tartani”. Janzer Frigyes több nyugat-európai országban járt tanulmányúton, s részt vett számos jelentős hazai tárlaton. Ermeit a lírai hangvétel, portréit az egyéniség tárgyilagossága jellemzi. Szobraiban a harmónia és a dinamika kifejezésére törekszik.

A szobrászművész a hetvenes évek közepétől ezer szállal kötődik Újbudához, Budapest XI. kerületéhez. Nemcsak azért, mert szeret itt élni, hanem mert aktív résztvevője Újbuda kulturális-művészeti életének. *Molnár Gyula* polgármester avatta fel Janzer Frigyesnek a kiváló zenetudóst, *Ádám Jenőt* megörökítő mellszobát a Köbölkút utcában, az *Ádám Jenő Fenntartói Gyakorló Általános Iskola* előtt. A *DunapART Művészeti Társaság* jubileumi kiállításán új *Bartók-mellszobrával* szerepelt. Folyamatosan részt vállal a *József Attila Művészeti Centrum Alapítvány* munkájából is.

Janzer Frigyes műterme Zuglóban, a *Stefánia* útján van. Tágas és magas helyiség, s egy kisebb galériát is magába foglal, ahol a nagy íróasztal tele van vázlatokkal, mappákkal, könyvekkel. Amolyan ihletett pillanatok átgondolására készített sarok. Lent nemcsak munkaeszközök láthatók, hanem a régebbi és újonnan készült szobrok egy-egy kicsinyített példánya is. Talán nincs is még egy olyan magyar kortárs szobrászművész, aki ilyen nagy számban mintázta meg a közelmúlt nagyjait, hogy így állítson emléket a munkásságuknak. Egymás mellett sorakoznak *Babits Mihály*, *Szabó Pál*, *Illyés Gyula*, *Lukács György* és mások portréi. A művész az emberábrázolást, az emberség szolgálatát tartja legfőbb hivatásának...

– *Hogyan lett szobrászművész?*

– Valójában műszaki pályára készültem, de mellette szobrászati tanulmányokat is folytattam. Kezdetben iparművészeti tárgyakat készítettem rézből és vasból. Akik látták a munkáimat, azt mondták, nagyon jó képességem van a szobrászathoz. Huszonhét éves koromban kaptam meg a *Derkovits-ösztöndíjat*, ami aztán végérvényesen elindított a pályán. Az ösztöndíj ideje alatt *Mikus Sándor* volt a konzulensem: emberileg, szakmailag nagyon sokat köszönhetek neki.

– *Derkovits-ösztöndíjasként melyek voltak az első munkái?*

– Kezdetől fogva nagyon érdekelték a portrék és az egész alakos szobrok. Úgy éreztem, hogy amikor egy-egy szobron dolgoztam, megtaláltam a lehetőségeimet. Az ábrázolt személyiségen túl is tudtam valami lényegeset felmutatni. Jóval később ezt *Németh Lajos* professzor egy kiállítás-megnyitón úgy fogalmazta meg, hogy ismert embereket megformázni igen nehéz feladat, mert ezeknél nem elég csak a hasonlóság, hanem a géniuszok szellemét is meg kell ragadni. Ehhez nagy művészi beleérző képesség kell, kevés a plasztikai formaproblémák ismerete és uralása, meg is kell érteni azt az embert, akit a művész ábrázol. *Németh Lajos* már stúdiós koromban, majd később a *Művészet* folyóiratban többször is a legteljesebb elismeréssel szóló portréképzítő képességemről. Tény, hogy törekszem a modell egyéniségének visszaadására, ugyanakkor a jellem sajátosságait nem látványi részletességgel, hanem egybe markolva, sommázva jelenítem meg.

– *Minek alapján fogott hozzá például József Attila szobrának elkészítéséhez?*

– Az, hogy az ember fotókat tanulmányoz, és törekszik a hasonlóságra – csak a kiindulópont. *József Attila* esetében a véletlen szerencse is segítségemre volt. Már korábban elhatároztam, hogy megmintázom, de mindig halogattam. Aztán – túl azon, hogy a verseit gyakorta olvastam – történt személyes indíttatás is. A nagyobbik fiam irodalomtörténész, és akkoriban *József Attilát* kutatta. Egy alkalommal elkísérhettem *Kozmutza Flóra*hoz. A vele való találkozás, beszélgetés elementáris hatással volt rám, és eldöntöttem, most már mindenképpen elkészítem *József Attilát* portréját. Még a munka kezdetén voltam, amikor erről tudomást szerzett *Prokai Gábor*, a Képző- és Iparművészeti Lektorátus osztályvezetője, aki több helyen is elmondta, hogy min dolgozom. Végül a kulturális tárca adott megbízást a költő mellszobrára.

– *Hol látható ez az alkotása?*

– A moszkvai Világirodalmi Könyvtár belső udvarában. A költő születésének századik évfordulója és az oroszországi magyar kulturális évad alkalmából avatták fel a gránittalapzaton álló bronzszobrot. Külön érdekesség, amit én is csak ott, a szoboravatáson tudtam meg Jekatyerina *Genyijevától*, a könyvtár igazgatónőjétől, hogy ez az első magyar szobor Oroszországban. Tehát nem Ukrajnában vagy máshol, hanem Oroszországban. A könyvtár belső udvarában egyébként mellszobor örökíti meg Heinrich *Heinét* és Mahátma *Gandhit*, valamint a zsidómentő Raoul *Wallenberg* svéd diplomatát is.

– *Amikor a fejében vagy vázlatokon összeállt a megmintázandó személyiség portréja, itt a műteremben hogyan történik a technikai kivitelezés?*

– Én agyagból mintázó szobrász vagyok. Ennek az a gyakorlati folyamata, hogy készíték egy vázat, amire felépítem agyagból a szobrot, majd készíték egy gipsznegatívot és egy gipszpozitívot. A bronzöntés, cizellálás, posztamens készítés, a szobor állítása azután már gyerekjáték.

– *Milyen felkérésre készítette el Bartók Béla szobrát?*

– A Bartók-émlékév alkalmából a József Attila Művészeti Centrum Alapítvány és a Terézvárosi Önkormányzat írt ki meghívásos pályázatot, amelyen nyertem, így készítettem el. Ennek is érdekes története van, mert pályám elején már megmintáztam Bartókot, de nem igazán sikerült. Később többször is késztetést éreztem, hogy újra neki kellene ugranom, de mindig visszakoztam. Harmincöt év szobrászkodás tapasztalatával most már vállalkoztam rá. Egy olyan Bartók-karakterre törekedtem, amely nem túl fiatal, nem túl öreg, azaz az ereje teljében lévő zenei géniust mutatja meg. Olvasgattam a róla megjelent tanulmányokat, nézegettem a fennmaradt fotókat, és úgy éreztem, azt a Bartókot kell megformáznom, aki az emberek képzeletében művészi értelemben megmaradt. Tehát, amikor hallgatjuk Bartók zenéjét, vagy nézzük A csodálatos mandarint, A fából faragott királyfit, akkor kialakul bennünk egy bartóki világkép, amely azonos a zeneszerzővel. Bartókon különben lényegesen többet dolgoztam, mint más portrékon. Kétszer raktam fel a vázra az agyagot. Mert a szobrászatban szenvedés is van, de ez nem tartozik senkire. A befogadónak soha nem szabad éreznie, hogy a szobrász kínlódott, gyötörte magát. Addig kell formálni a szobrot, amíg magától, értékálló természetességgel mutatkozik meg. Bartóknál sokat gondolkodtam: kalappal vagy kalap nélkül jelenítem meg. Végül a kalap mellett döntöttem – szerintem helyesen. A pályázat anyagát bemutató albumban dr. *Feledy Balázs* művészeti író többek között ezt írta a szoborról: *„Tekintetén sugárzik a fájdalom, a meditáció, a gondolkodás. A mű hangulata a zeneszerzőt állítja eléink, arcvonásaiból is felelevenedik zeneszerzői életművének gazdagsága és mélysége.”*

– *A közelmúlt nagyjai közül többek között megmintázta Illyés Gyulát is...*

– Amikor a nyolcvanas évek vége felé megismerkedtem Flóra asszonnyal, akkor Illyés Gyula már nem élt, így másfajta impulzusok, emlékek alapján kezdtem a munkához. Sokat segített, hogy járhattam az otthonában, beszélgettem élete társával.

– *Az egyik legutóbbi munkája egy teljes alakú Simándy József-szobor, amely a kiváló operaénekest híres szerepében, Bánk bánként jeleníti meg.*

– A Kistarcsai Kulturális Egyesület elnöke, *Kereszti Ferenc* keresett meg, hogy készítsem el az 1998-ban elhunyt művész szobrát. Simándy 1916-ban, a helyi vasgyár lakótelepén született, s ott élte le gyermek-kora jelentős részét. Később a lakótelepből alakították ki a hírhedtté vált internálótábor, ennek során a művész szülőházát is lebontották; ma parkoló és orvosi rendelő áll a közelben. Az itt létrehozott téren állították fel a szobrot az énekes születésének 90. évfordulója alkalmából. Igazán megható és példaeértékű, hogy a civil szervezet a 2,2 méter nagyságú bronzalkotás teljes költségét adományokból teremtette elő.

– *Az 1956-os forradalom és szabadságharc ötvenedik évfordulójára Abán egy kő-bronz alkotását avatták fel.*

– Korábban több szobrot is készítettem a háborúról, a kiszolgáltatottak legyőzéséről. Most az antik kultúrából ismerős Niké-téma tér vissza egyéni értelmezésében. A mitológiai emléktöredékeket elmélyítendő, klasszicizáló fogásokkal éltem. Egy pozitív és egy negatív Nikében utalok az áldozatokra, az elhunytakra, s nem túl didaktikusan, de utalás történik a lyukas zászlóra is. Az abai önkormányzat hívta fel a figyelmem *Márai Sándor* híres versére, amiből az alábbi sor fel is került az emlékműre: *„Angyal, vidd meg a hírt az égből, mindig új élet lesz a vérből!”*.

– *Évtizedekig folytatott művészetpedagógiai tevékenységet. Mit adott a szobrászművésznek ez az önként vállalt, időigényes, nem kis munkával járó feladat?*

– 1975-ben alapítottam meg a budapesti XXII. kerületi *Mészáros László Képzőművészeti Kört*, amelynek aztán huszonhét éven át a művészeti vezetője és tanára voltam. Nagyon sokan kerültek a körből a Képző- és Iparművészeti Főiskolára s jó páran lettek a Képzőművészeti Alap tagjai is. A körben a különböző szakokon igen jó mesterek tanítottak, így többek között a festőszakon *Nauberger István* festőművész, a gobelinszakon *Baráth Hajnal* textilművész. Életem meghatározó időszaka volt az a huszonhét év, amit a mely 1990-től már egyesületként működő körben töltöttem.

Deák Attila